

u A. Solženicyna, jenž se stylizoval do podoby moderního Tolstého, který se od beletrie dobírá k vytvoření konceptů ruské budoucnosti. Východiskem z osobních krizí je často pojetí Ruska, jež spasí svět, což se projevilo i v řadě nacionalistických postojů řady zcela názorově protikladných spisovatelů za první světové války (M. Gorkij a N. Gumiljov); jedinou výjimkou byl šzíravý skeptik a melancholik A. P. Čechov.

Kniha Pavla Basinského nepřináší zcela nové věci, ani převratné hypotézy; její zásluha spočívá nejen v připomenutí této události v dotyku se 100. výročím Tolstého smrti, ale i v pojetí „útěku“ jako obecně lidského fenoménu spjatého zejména s převratnými historickými obdobími. V jednom z nich žijeme i my.

Ivo Pospíšil

Ruská literatura v kontextu

[208]

Ivo Pospíšil: *K teorii ruské literatury a jejím souvislostem*. Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, č. 413, MuniPress, Brno 2013, 271 s. ISBN 978-80-210-6216-0.

Literární vědec, slavista, teoretik i historik literatury, komparatista se zálibením v genologii I. Pospíšil připravil obsáhlou nemonotematickou publikaci zachycující jeho mnohaleté promýšlení vývojového paradigmatu ruské literatury, a to v rusko-českých i mezinárodních souvislostech; ačkoli se jednotlivé příspěvky objevily v některých monografiích a sbornících, nejedná se o prostou kompilaci autorova předchozího vědeckého díla, ale o velmi provázaný a komplexní příspěvek k problematice literární vědy. Na recenzované publikaci oceňujeme zejména snahu o propojení teoretických úvah s případovými a pilotními studiemi, nahlížení na ruskou literaturu přes areálové, komparativní a kulturologické koncepce i potřebu vyjádřit se k současné literatuře. Jednotlivé příspěvky nepředstavují zachycení úzkého tématu, nýbrž hluboce promyšlené areálové studie, které svou komplexností poskytují důležité provazby vzhledem ke slovanským i evropským literaturám. Oceňujeme zejména sledování vnitřních i vnějších

souvislostí ruské literatury, a to zároveň v opravdu hlubokém ponoru, ale rovněž s dostatečným odstupem a nadhledem (či podhledem) – je až neuvěřitelné, že může člověk v rámci jednoho lidského života dosáhnout tak rozsáhlých znalostí literatury, probádat vzájemné souvislosti i propojení a přicházet s novými koncepcemi a pohledy.

Publikace se dotýká zcela zásadních problémů a obtíží literární vědy, které nutně trápily a trápí literární vědce napříč malými i velkými národními literaturami – a to především sestavení reprezentativního, ale zároveň úplného a celistvého literárního kánonu i reflexe vývojového paradigmatu národní literatury. Dosud neexistují moderní dějiny slovanských literatur, které by rozsáhlý materiál scelily odpovídajícím způsobem, překročily hranice jednotlivých národních písemnictví, ale rovněž písemnictví slovanských literatur; na neexistenci podobné publikace naráží ve svých úvahách rovněž I. Pospíšil. Současné dějiny slovanských literatur by mohly studentům výrazně pomoci při orientaci v tom, co je zásadní a co marginální, odkud vycházejí kořeny nejrůznějších jevů, i pochopení toho, kde se ruská literatura v současné době nachází.

[209]

Kniha I. Pospíšila je rozdělena do středně dlouhých soudržných kapitol, které zachycují jednotlivá témata ruské literatury či rusko-českých vztahů v evropských literárních souvislostech. Mezi jednotlivými kapitolami knihy se samozřejmě setkáváme i s klasickými oblastmi vědeckého zájmu I. Pospíšila – ruským románem a románem ve všeobecném slova smyslu, F. M. Dostojevským, „prae-post efektem“ a „prae-post paradoxem“, s areálovými a koncepčními úvahami o podloží ruské literatury, mezinárodních souvislostech a obecných otázkách literatury současných i minulých. Na publikaci si ceníme zejména skutečnosti, že se neopírá pouze o notoricky známé souvislosti české a ruské literatury a nesleduje pouze známé a již několikrát popsané a prozkoumané autory či díla, ale obrací se i k osobnostem českého písemnictví, které mají pro naši literaturu ve středoškolském pojetí spíše marginální význam, a přesto jejich dílo nabízí nadnárodní souvislosti – tímto způsobem je pojata kapitola „Plodné znejistění“ v próze F. X. Svobody a ruské a jiné mezinárodní souvislosti. Výjimečně nosná je zejména kapitola Keenanova hypotéza, která směle a nestranně odráží veškerá dosavadní bádání o Slovu o pluku Igorově, o této problematice cele informuje a přichází s vlastními závěry.

[210] Kniha vychází z obecných principů a problémů, jež nutně zasahují každou literaturu, propracovává se k souvislostem, detailům, modelovým příkladům jevů a opět se vrací k obecné rovině, bez zbytečné paušalizace či mnohomluvnosti. Ke kapitolám, které podle našeho názoru v současnosti často chybí, patří sledování moderních rusko-českých literárních souvislostí, autorů tvořících ve vzájemné inspiraci – I. Pospíšil se snaží určité proudy a tendence současnosti zachytit, avšak věnuje jim zhruba podobně rozsáhlý prostor jako ostatním kapitolám. Věříme, že by studenti filologie uvítali daleko obsáhlejší pojednání o rusko-českých literárních souvislostech současnosti. Je skutečně role historicity a ruského podloží natolik výrazná? Vyrůstají díla vycházející po roce 2010 stále ještě na palimpsestu ruské literatury, jež důvěrně známe z předchozích autorových knih, nebo zde nacházíme zcela vykořeněné a solitérní autory, jejichž dílo reprezentuje obtížně zařaditelný a popsitelný text? Na bádání I. Pospíšila v oblasti současných literárních trendů si vážíme zejména schopnosti sledovat současné ruské i české „školství pro budoucí spisovatele“ a zcela nezatíženým způsobem se vyjádřit k jeho náplni a struktuře. Autor publikace si všímá faktu, že literatura 21. století se rodí poněkud jinak než literatura předchozích dekád, psaní se stává řemeslem, jemuž se lze poměrně snadno naučit, rovněž postavení současných autorů je společensky často poněkud nové.

Závěrem je nutné podotknout, že takto hodnotná, nosná a zajímavá kniha by si jistě zasloužila kvalitnější redakční péči, neboť vychází s nepřiměřeným množstvím překlepů. Publikace je doplněna krátkou, ale pestrou fotografickou přílohou, která zobrazuje život a putování autora v kruhu vědeckých cest.

Vladimíra Válková